

якусь частину цієї плями у втілення. Що ж до фарб, то кожна барва має різну швидкість – повільнішу і прискорену. Отож, відповідно до настрою, барва сама підключається до пензля, а не навпаки. Коли з'являється лінія, це означає, що швидкість уповільнюється, кам'яніє. І тут малярство дуже близько підходить до поезії – мапи швидкостей...” [3, с. 69]. Окрему увагу поетка-малярка надає сприйняттю світу: “Перше моє сприймання світу – це тільки крізь око. Моя рука якимось незалежним від мене чином підключена до мого шлунку – підсвідомості... Тому «нагорі», в мозку, я нічого не знаю, що чинить моя рука, малюючи...” [3, с. 71]. Про малярський світ Емми Андіївської, а також про її “дитяче” переживання буття у творчості, Петро Сорока пише: “Малюнки художниці схожі на дитячі своєю граничною чистотою і несподіваністю сприймання світу. Їх можна назвати найвними, стільки в них дитячого, первісного і чудернацького. Відбиток дитинства лежить на всьому, що створює Андіївська. Але ця дитинність сприйняття світу несе в собі якусь магичність і нерозтрачену святковість. Тому її картини завжди сприймаються як радість відкриття і тихе свято душі. Художній світ Андіївської передовсім добрий. В ньому живуть незвичайні, загадкові, казково-потворні істоти, але всі випромінюють невичерпну доброту...” [3, с. 71]. Усі ці зауваги цілком можемо віднести й до віршів письменниці, читати які варто як роздивлятися та оцінювати дитячі малюнки.

Тож поетична творчість Емми Андіївської – ніби живий організм, який живе, функціонує і не зупиняється у своєму розвитку. Її твори не вдається читати одним духом, а доводиться раз у раз повертатися до одного тексту, поступово відкривати в ньому все новий і новий зміст і чарівний світ уяви та фантазії. Поезія Андіївської розширює межі та можливості нашого асоціативного мислення. Письменниця запрошує читача у дивовижну атмосферу вишуканої, колоритної української мови, особливо відчутної в її невичерпних лексико-семантичних і синтаксичних властивостях.

Творчість Андіївської засвідчує риси авторської еволюції в межах сюрреалістичного письма. Вона виходить за межі реальності, її сюрреалізм будується на основі витворення паралельної дійсності. Світосприймання Андіївської – вільне й живе – виголошує протест проти сірої обмеженості й одноманітності життя. Її справжня людська безпосередність запевняє нас, що є ще живий, цікавий і таємний світ, що вміє бути все новим і новим.

Література

1. Андіївська Е. Твори в 10 т. – Хмельницький: Поділля. – 2006. – С. 156-157.
2. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Монографія. Вид. 2, доп., перероб. – К.: Смолоскип, 2006. – 464 с.
3. Єржабкова Б. Спроба портрету Емми Андіївської з нагоди 70-ліття // Визвольний шлях. – 2001 – №4. – С. 58–75.
4. Гордасевич Г. Роман про добро і зло // Вітчизна – 1997. – №1. – С. 20.
5. Гординський С. Емма Андіївська: Поезія // Київ. – 1953. – №4. – С. 212-213;
6. Смерик О. Романи Емми Андіївської: Художньо-філософські шукання. Міфологізм. Поетика образності / НАН України. Львівське відділення Інституту л-ри ім. Т.Г.Шевченка. Серія “Літературознавчі студії”. Вип. 9 / Ред. Є.К.Нахлік. – Львів, 2007. – 191 с.
7. Стех М.Р. Іншим обличчям в потойбіч. Поезія і проза Емми Андіївської // Кур’єр Кривбасу – 2004. – №7(170). – С. 82-83.

Карабка Н.О.

*Сумський державний педагогічний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доц. Павлов В.В.*

Прагматичні особливості квеситиву як непрямого мовленнєвого акту, що імплікує заперечення

Дана наукова робота присвячена дослідженню прагматичних особливостей непрямого питання або квеситиву, що імплікує заперечення. У ході дослідження було також розглянуто особливості функціонування непрямого квеситиву в монологічному та діалогічному дискурсах.

Теорія мовленнєвих актів зараз є популярним предметом обговорення в граматичному аспекті й становить величезний інтерес для досліджень прагматики. Сьогодні вона постає як досить однорідне вчення, що має своїм предметом насамперед “ілокутивну силу” висловлювання. Ядро теорії мовних актів (далі ТМА) становлять ідеї, викладені англійським логіком Дж.Остіном у курсі лекцій, прочитаному в Гарвардському університеті в 1955 році й опублікованому в 1962 році за назвою

“Слово як дія” [7, с. 7]. Об’єктом дослідження ТМА є акт мовлення, що полягає в проголошенні мовцем речення в ситуації безпосереднього спілкування зі слухачем. На думку И.М.Кобозєвої, ТМА – це логіко-філософське по вихідних інтересах і лінгвістичне за результатами вчення про будову елементарної одиниці мовного спілкування переважно міжособистісних відносин [7, с. 12].

У ТМА мовленнєвий акт розглядається як трирівнева єдність, що включає три види дій: локутивну, іллокутивну і перлокутивну. Локутивний акт являє собою здійснення дії, проголошення чого-небудь, іллокутивний акт – здійснення дії в процесі проголошення чого-небудь. Перлокутивний акт – здійснення дії за допомогою проголошення чого-небудь [1, с. 5]. По-іншому локутивний акт – акт говоріння взагалі, іллокутивні акти – різні типи мовних висловлювань (питання, відповідь, запевнення й т. д.), зміст наміру мовця, перлокутивний акт – це той вплив, що здійснює дане висловлювання на адресата [2, с. 84].

На основі поняття “іллокуція” будуються різні класифікації мовних актів (МА). Класифікації МА цього типу багато в чому визначаються інтуїцією дослідника, тому кількість і характер МА варіюються.

Питальне речення, як і будь-яке інше висловлювання, будучи структурною одиницею мови, здатне представляти різні мовні акти. Стандартна реалізація питальних речень здійснюється в інтерогативних висловлюваннях. У класифікації Д.Вундерліха їм відповідає еротетичний тип [12], Дж.Ліч називає їх рогативами [11, с. 175]. У системі Г.Г.Почепцова це квеситив [5, с. 217-278], саме цей термін ми використовуємо у нашому дослідженні. Під тою або іншою назвою питання й запити можна зустріти й в інших класифікаціях, приводити їх всі тут не має сенсу. Важливо лише відзначити, що в традиційній класифікації речень питання є одним із членів парадигми речень за метою висловлювання.

В.І.Іванова слідом за Дж.Серлем називає такі умови успішності для питальних ситуацій: “1) мовцю невідома відповідь на питання; 2) мовець хоче знати відповідь на питання; 3) мовець хоче, щоб слухач повідомив йому відповідь; 4) мовець має намір за допомогою питання зробити так, щоб він знав відповідь на питання, тобто мовець має на меті спонукати слухача до того, щоб він повідомив йому відповідь на питання. Якщо при вживанні питального речення умови успішності для питальної ситуації не виконані повністю, то виникає неінтерогативна інтерпретація речення” [4, с. 18-19].

Отже, у системі питальних речень виділяються функціонально-семантичні типи, які об’єднуються на основі первинних і вторинних функцій. У своїх первинних функціях запитання спрямовані на одержання конкретної інформації, у вторинних – на вираження емоцій, оцінок, ввічливого спонукання, експресивного ствердження чи заперечення, підтримання контакту тощо. Саме тому питальне речення визначають як синкретичну мовну одиницю, що являє собою двохсторонню синтактико-семантичну єдність, яка, з одного боку, полягає в реалізації багатоаспектного когнітивного процесу (власне-питальні речення; первинна функція), а з іншого – у вираженні комунікативно-прагматичних функцій інших типів висловлювань (невласне-питальні речення; вторинна функція [1, с. 13].

Цікавим постає розгляд явища транспозиції, тобто вживання питального речення не відповідно його основному значенню. За умови невідповідності структурно-семантичних параметрів висловлювання реальній ілокутивній силі виникає розбіжність вихідної й кінцевої мовленнєвої інтенції адресанта. Подібні висловлювання є поліактомовленнєвими і найчастіше виражені непрямыми мовленнєвими актами. Із всіх випадків нестандартних вживань питальних висловлювань, у першу чергу, варто назвати використання їх у директивній функції [3, с. 176-185]. Справа в тому, що спонукання до дії, у цьому випадку до мовного акту, “закладено вже в самій природі питання як логічної категорії” [8, с. 154], тобто мовець спонукує слухача здійснити вербальний акт, повідомити щось.

Крім інтерогативних і директивних питальні речення використовуються в інших мовних ситуаціях і виражають різні ілокутивні значення, які можуть накладатися на основне значення, і тоді ми говоримо про синкретичність комунікативних інтенцій мовця. Так, синкретичними є, як правило, висловлювання, що мають яскраво виражену констативну, або в інших класифікаціях декларативну, репрезентативну іллокутивну силу. Однією з особливостей таких висловлень є своєрідне вираження категорії аффірмативності – негативності, тобто ствердження, або заперечення якого-небудь факту, проте водночас вони несуть емоційне навантаження й виражають різні особисті почуття мовця [3, с. 176-185].

Питання-твердження характеризується, як правило, наявністю заперечення, питання-

заперечення не містить експліцитних маркерів заперечення. Розглянемо на прикладах функціонування квеситива в неінтерогативній ситуації, коли він виступає в ролі констатива-заперечення:

1. “Why didn’t you tell me?” – “*Have you any right to the truth? You never came here, I hardly know you*” [1, с. 98-99].

2. “How did she get out?” – “Over the gate.” – “I’ll get Bellany to unlock.” – “I like it locked.” – “It’s the quickest way to Pennwood.” – “*Who is going to Pennwood?*” [2, с. 164].

3. Sartorius. *My dear if me made the houses any better, the rent would have to be raised so much that poor people would be unable to pay, and would be thrown homeless on the streets.*

Blanch. *Well, turn them out and get in a respectable class of people. Why should we have the disgrace of harboring such wretches?*

Sartorius. *That sounds a little hard on them. Doesn’t it, my child* [2, с. 86].

Виділені речення є прикладами непрямих квеситивів, що імплікують заперечення. Вони не задовольняють жодній з умов успішності квеситивного мовленнєвого акту. Дані квеситиви можна трансформувати наступним чином:

“Have you any right to the truth?” – You don’t have any right to the truth.

“Who is going to Pennwood?” – Nobody is going to Pennwood.

Why should we have the disgrace of harboring such wretches? – We should not the disgrace of harboring such wretches.

Із вище сказаного можна зробити висновок, що квеситив, потрапивши в неінтерогативний контекст, може виконувати функцію констатива-заперечення. Але для адекватної інтерпретації непрямого квеситива, що імплікує заперечення, ми вважаємо доцільним розглянути його функціонування в дискурсі, так як саме дискурс характеризується актуальною співвіднесеністю с умовами конкретного комунікативного акту [9, с. 15].

Література

1. Беляева Е.И. Грамматика и прагматика побуждения: английский язык. – Воронеж. Изд-во ВГУ, 1992. – 168 с.

2. Богданов В.В. Классификация речевых актов / В.В.Богданов // Личностные аспекты языкового общения; Калинин. гос. ун-т. – Калинин, 1989. – С. 25-37.

3. Григорьева В.С. дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты: монографія – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та. 2007 – 288с.

4. Иванова В.И. Коммуникативная семантика предложения-высказывания / В.И.Иванова // Язык и дискурс. Когнитивные и коммуникативные аспекты: сб. науч. работ; Твер. гос. ун-т. – Тверь, 1997. – С. 16-22.

5. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник. – М.: Высш. школа, 1981. – 285с.

6. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 608 с.

7. Кобозева И.М. “Теория речевых актов” как один из вариантов теории речевой деятельности. // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17. – М.: Прогресс, 1986. – С. 7-21.

8. Милосердова Е.В. прагматика речевого общения: Учебн. пособ./ – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. ун-та им. Г.Р.Державина. 2001 – 122с.

9. Сусов И.П. Предложение и действительность // Коммуникативно-прагматические и семантические функции речевых единств. – Калинин, 1980. – С. 11-25.

10. Шабат С.Т. Категорія питальної модальності в сучасній українській мові: Автореф. дис. канд. філ. наук. Івано-Франківськ. 1998. – 20с.

11. Leech G.N. Principles of Pragmatics / G.N. Leech. – London, New York: Longman, 1983. – 250 p.

12. Wunderlich, D. Studien zur Sprechakttheorie / D.Wunderlich. – Frankfurt a. – M., 1976. – 417 S.

Список джерел фактичного матеріалу

Murdoch I. The Italian girl / – London: Penguin Books, 1974. – 171p.

Shaw B. Plays unpleasant. – New York: Penguin Books, 1977. – 286p.